

УДК 159.9.07
ББК 88.3я431
А 43

Рецензенти:

О.Є. Фальова – доктор психологічних наук, професор кафедри практичної психології, Українська інженерно-педагогічна академія, м. Харків, Україна

У. Груца-Мьонсік – професор надзвичайний, доктор габілітований суспільних наук, Жешівський університет, м. Жешів, Республіка Польща

Міжнародна редакційна колегія:

С.Д. Максименко, дійсний член НАПН України, доктор психологічних наук, професор, директор Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України, Україна (головний науковий редактор); **Л.А. Онуфрієва**, доктор психологічних наук, професор, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, Україна (головний редактор); **Dr Beata Anna Piechota**, Państwowa Akademia Nauk Stosowanych w Krośnie, Polska (заступник головного редактора); **Станіслав Клімовський**, кандидат юридичних наук, віце-президент Асоціації з підтримки науки та інновацій, Франція (заступник головного наукового редактора); **Віктор Массот Моріс**, Phd, виконавчий директор Асоціації з підтримки науки та інновацій, Франція; **Марек Палюх**, професор надзвичайний, доктор габілітований гуманітарних наук, педагогіки, Жешівський університет, Республіка Польща (заступник головного наукового редактора); **Радослав Маліковський**, доктор соціологічних наук, Жешівський університет, Республіка Польща (заступник головного наукового редактора); **Н.І. Таєрова**, кандидат психологічних наук, доцент, Херсонський державний університет, Україна; **О.М. Тимашук**, кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології, Херсонський державний університет, Україна; **С.М. Гончара**, кандидат психологічних наук, доцент, Дніпровський національний університет імені Гончара, Україна; **Н.М. Гончарук**, доктор психологічних наук, доцент, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, Україна; **Л.Е. Рубан**, кандидат психологічних наук, доцент, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, Україна; **Гудима**, кандидат психологічних наук, доцент, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, Україна; **О.М. Чайковська**, кандидат психологічних наук, доцент, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, Україна; **В.В. Савченко**, кандидат психологічних наук, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, Україна; **Д.І. Куриця**, кандидат психологічних наук, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, Україна (відповідальний секретар)

Рекомендовано до друку рішенням вченої ради

Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка
(протокол № 2 від 23.02.2023 р.)

А 43 Актуальні проблеми психології особистості на європейському просторі:

Матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції, 15 лютого 2023 р. / за ред. С.Д. Максименка, Л.А. Онуфрієвої. Кам'янець-Подільський : Видавець Ковальчук О.В., 2023. 170 с. Англ., укр., пол.

У матеріалах VIII Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми психології особистості на європейському просторі», підготовлених у рамках діючих міжнародних науково-дослідницьких проєктів: «Соціально-психологічні та соціокультурні засади розвитку, формування і становлення особистості на сучасному європейському просторі: досвід та перспективи» та «Соціально-психологічні координати розвитку та становлення особистості на сучасному європейському просторі», окреслено актуальні проблеми сучасної психології, висвітлено теоретико-методологічні і практичні підходи щодо становлення й розвитку особистості професіонала та міжособистісних взаємин; представлено широкий спектр наукових розробок українських та закордонних дослідників.

Матеріали учасників конференції адресуються фахівцям та усім, хто цікавиться сучасним станом розвитку психологічної науки на європейському просторі.

УДК 159.9.07
ББК 88.3я431

© Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2023

Актуальні проблеми психології особистості на європейському просторі

ЗМІСТ

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЇ ОСОБИСТОСТІ

Максименко С.Д. Майбутнє необхідно проєктувати, розвивати і формувати з дошкільного віку	7
Ivashkevych Ernest Psychological issue of quasi-communicative techniques	8
Miqso Janusz Psychologia motywacji jako potężne wyzwanie w kontekście mediatyzacji	12
Nabuchuk Alexander The problem of creativity in humanistic psychology	14
Onufrieva L.A. Психологічні засади професійної спрямованості особистості	17
Onufrieva L.A. Wyzwania i wyzwania wobec osób LGBTQIA+ w Polsce	21
Onufrieva L.A. Wyzwania i wyzwania wobec osób LGBTQIA+ w Polsce	28
Onufrieva L.A. Wyzwania i wyzwania wobec osób LGBTQIA+ w Polsce	32
Onufrieva L.A. Wyzwania i wyzwania wobec osób LGBTQIA+ w Polsce	36
Onufrieva L.A. Wyzwania i wyzwania wobec osób LGBTQIA+ w Polsce	39

ПРОБЛЕМИ ОСОБИСТОСТІ ТА МІЖОСОБИСТІСНИХ ВЗАЄМИН У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ

Восвідко Л.М. Шляхи та реалізація якісної освіти здобувачів / здобувачок вищої освіти	43
Kołodziej Justyna Pozadydaktyczne funkcje polskiej szkoły	45
Медянова О.В. Тип нервової системи студентів покоління Z як чинник розвитку їх особистості	48
Piechota Beata O skutecznej komunikacji między nauczycielem a uczniami	51
Popławska Agata Development health competencies at school	53

rozwój psychiczny i somatyczny uczniów. Jeśli będą spełnione te warunki, wówczas możliwa jest realizacja potrzeb uczących się dzieci i młodzieży³⁵. Jednak najwyższą wartością zawsze jest dobro dziecka i tym powinni kierować się wszyscy realizatorzy pozadydaktycznych funkcji.

Bibliografia:

1. Badania własne «Pozadydaktyczne funkcje polskiej szkoły w percepcji absolwentów i rodziców». [Nieopublikowana praca licencjacka]. Uniwersytet Rzeszowski. 2020.
2. *Encyklopedia powszechna PWN*, PWN, Warszawa 1992
3. Jundziłł I., *Opiekuńczo-wychowawcza funkcja szkoły*, [w:] *Encyklopedia pedagogiczna*, red. W. Pomykało, Wydaw. Fundacja Innowacja, Warszawa 1996.
4. Materne J., *Opiekuńcze funkcje szkoły. Wprowadzenie do metodyki pracy opiekuńczej*, PWN, Warszawa 1988.
5. Okoń W., *Słownik pedagogiczny*, Wydaw. Akademickie «Żak», Warszawa 1998.
6. Radlińska H., *Pedagogika społeczna*, Wydaw. ZNiO, Wrocław 1962.
7. Sośnicki K., *Proces uczenia się w dydaktyce specjalistycznej* [w:] *Pedagogika na usługach szkoły*, red. F. Korniszewski, Wydaw. PZWS, Warszawa 1964.
8. Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe. Dz.U. 2017.

О.В. Медянова

кандидат психологічних наук, доцент,
Одеський національний університет імені І.І. Мечнікова,
Одеса, Україна

ТИП НЕРВОВОЇ СИСТЕМИ СТУДЕНТІВ ПОКОЛІННЯ Z ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ ЇХ ОСОБИСТОСТІ

Індивідуально-психологічні особливості особистості студентів впливають на ефективну організацію навчально-виховного процесу у ЗВО [1, 2]. Тому розуміння трансформації цих характеристик при зміні поколінь ювеналів є актуальним завданням психологічного супроводу вищої освіти [1, 2, 3].

Теорія поколінь, розроблена Н. Хоувом та У. Штраусом у 1991 році для аналізу американської історії, її соціальних чинників, до 2004 р. була

³⁵ I. Jundziłł, *Opiekuńczo-wychowawcza funkcja szkoły*, [w:] *Encyklopedia pedagogiczna*, red. W. Pomykało, Wydaw. Fundacja Innowacja, Warszawa 1996. s. 790.

адагтована і для пострадянського простору [2]. Особливості поколінь Y та Z достатньо активно досліджуються і в нашій психологічній науці [1, 2, 4]. Однак це торкається частіше лише особистісного рівня. Наші дослідження останніх років дозволяють повернути увагу наукового суспільства і до трансформації рівня організму нових поколінь – зміни домінуючого типу нервової системи нових поколінь студентів.

Для дослідження основних властивостей нервової системи («сила-слабкість» «інертність-рухливість») у нашому дослідженні використовувався теплінг-тест Є.П. Ільїна. З метою з'ясування її впливу на динамічні показники індивідуально-психологічних особливостей особистості студентів використовувалися методики Опитувальник психологічної ресурсності особистості О.С. Штепа, опитувальник К. Леонгарда-Г. Шмішека, методика «Тип мислення» Г.В. Резапкіної та ІГО Л.М. Собчак. В дослідженні приймали участь 75 студентів-психологів ОНУ імені І.І. Мечнікова, що можуть бути віднесені до покоління Z – мають вік 18-19 років на момент тестування – кінець 2022 р. [2].

Кількісний аналіз результатів показав, що у вибірці домінують студенти з середнім типом нервової системи (врівноваженим по показникам «сила-слабкість» та інертним) – 60% вибірки, студенти з сильним типом нервової системи – 11% та слабким типом – 9% вибірки. Такий розподіл даних типовий для останніх п'яти років, коли почався між поколіннями перехід студентів на початкових курсах [6]. Попередні дослідження, в яких вивчалися особливості студентського покоління Y характеризувались домінування груп студентів з невірноваженістю по показникам «сила-слабкість», тобто з сильною та слабкою нервовими системами [4, 5, 7].

Дисперсний аналіз показав статистично значні відміни індивідуально-психологічних показників між групами студентів с з різними типом нервової системи: характерологічні показники – акцентуації педантичної $F=105,88$; застрягаючої $F=201,30$; збудливою $F=335,54$; темпераментологічні показники – акцентуації гіпертимна $F=178,20$; тривожна $F=121,99$; циклотимна $F=389,90$; емотивна $F=163,17$; когнітивні показники – рівень розвитку словесно-логічного типу мислення $F=331,05$; особистісні риси – інтровертність $F=238,24$; сензитивність - $F=127,41$; показники психологічної ресурсності – «Доброта до людей» $F=125,29$; «Прагнення мудрості» $F=161,93$; «Самореалізація у професії» $F=154,96$; «Відповідальність» $F=167,58$ ($F_{крит}=99,50$ при $p<0,01$). Напрямо змін показників між групами біли проаналізовані за допомогою коефіцієнта Стьюдента: для групи з середнім типом нервової системи є характерним найнижчий рівень збудливої ($t=3,069$) та гіпертимної ($t=2,998$) акцентуації (при $p<0,01$); найнижчий рівень розвитку словесно-логічного типу мислення ($t=3,675$ $p<0,001$) та психологічного ресурсу «Прагнення мудрості» ($t=2,133$ $p<0,05$).

Висновки. Тип нервової системи впливає на значну кількість індивідуально-психологічних показників особистості студентів, тому домінування середнього типу мислення у студентів покоління Z, потребує пристосування методів роботи у системі вищої освіти до поколінних особливостей ювеналів. Для студентів покоління Z з середнім типом нервової системи притаманні вразливість до стресів та переключення активності, педантичність та відповідальність, знижений рівень розвитку словесно-логічного типу мислення, знижений потяг до мудрості, як ресурсу особистості. В цілому це вимагає від системи вищої освіти цілеспрямованого розвитку когнітивних та регуляційних механізмів особистості студентів покоління Z; додатково сприяти формуванню у студентів навички розумінні та опори на свою індивідуальність (розумної критичності до авторитетів); формування у студента адекватних критеріїв оцінки своєї діяльності та толерантності до невизначеності організаційних складових освітнього процесу, для зниження травмуючого впливу нереалістичних перфекціоністських вимог до себе, організації освітнього простору та життя взагалі.

Список використаних джерел

1. Струтинська О.В. Особливості сучасного покоління учнів і студентів в умовах розвитку цифрового суспільства. *Open educational e-environment of modern University*, 2020. № 9. С. 145–160.
2. Коростіль Л.А. Покоління Z: пошук способів педагогічної взаємодії. *Народна освіта*, 2018. №1 (34). URL: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=5229
3. Медянова О.В. До питання педагогічної доцільності використання досліджень індивідуально-психологічних характеристик студентів-медиків у процесі освоєння гуманітарних дисциплін. *Актуальні питання психології у сучасному інноваційному просторі*: збірник матеріалів міжнародної наук.-практ. конф., (м. Одеса, ОНМУ, 13-14 травня 2022 р.) / Редкол.: Р.П. Шевченко, О.А. Діколь-Кобріна. Одеса: Видавництво «Друк Південь», 2022. С.30–33.
4. Медянова О.В. Реконструювання та апробація концептуальної моделі «цілісність особистості» в контексті постнекласичної наукової парадигми. *Intellektuelles kapital – die Grundlage für innovative entwicklung: Pädagogik, Sport, Psychologie, Philosophie. Monografische Reihe «Europäische Wissenschaft»*. Buch 3. Teil 6. 2020. Karlsruhe, Germany: Drawing up & Design. ScientificWorld-NetAkhatAV, 2020. Pp. 77–102. URL: <https://www.sworld.com.ua/simpge3/sge3-06.pdf>
5. Кочеткова М. Формирование профессиональных способностей студентов педагогического вуза в зависимости от типологических особенностей нервной системы. *Фізичне виховання, спорт і культура*

здоров'я у сучасному суспільстві: зб. наук праць. Луцьк: Волин. обл. друк, 2002. Т.1. С.74–76.

6. Деделюк Н. з співавторами. Професійна адаптація студентів із різними типами нервової системи в умовах педагогічної практики. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*. 2019. № 4(48). С.46–50.

7. Кондратюк С.М. Нейродинамічна характеристика як складова психомоторної активності студента. С.268–275. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова*. 2010. С.268–275. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/12277/Kondratyuk.pdf?sequence=1>

Dr Beata Piechota - wykładowca

Państwowa Akademia Nauk Stosowanych w Krośnie
zakład pedagogiki

O SKUTECZNEJ KOMUNIKACJI MIĘDZY NAUCZYCIELEM A UCZNIAMI

Komunikowanie się z innymi ludźmi wynika z naszej naturalnej potrzeby kontaktów społecznych. Jednak, by ta komunikacja była zadowalająca dla obu stron tych relacji – muszą być spełnione pewne określone warunki. Te warunki dotyczą również komunikacji pomiędzy nauczycielem a uczniami. Aby ta komunikacja była prawidłowa i skuteczna – ważne jest, by między osobami wchodzącymi w interakcje była:

- otwartość i transparentność gwarantująca czytelność komunikatów,
- wzajemny szacunek jako partnerów w rozmowie z jednoczesną świadomością poszanowania odrębności, różnic (np. wiekowych, pozycji, problemu do rozwiązania ...)
- wzajemność w uwzględnieniu swoich potrzeb, by podczas rozmów, rozwiązywania problemów żadna ze stron nie odnosiła wrażenia, że jest wykorzystywana, zmuszana, krzywdzona.

Ostatnio obserwuje się nagminną roszczeniowość, wykorzystywanie swojej pozycji (społecznej, socjalnej, edukacyjnej, wychowawczej, zawodowej i in.) dla realizacji określonych, czasami ukrytych, celów – stąd część nauczycieli nie do końca wierzy w możliwość istnienia powyżej zarysowanych więzi pomiędzy nauczycielem a uczniem, co może być jedną z przyczyn zaburzeń w prawidłowej komunikacji.

Znane są zakłócenia w komunikacji, (zwane szumami komunikacyjnymi) takie, jak: